

Kronika doby českého humanismu

Zopakujme si ...

Otázky k diskusi na úvod:

1. Promluvte o tom, jak chápete pojmy renesance a humanismus.
2. V jaké době se v českých zemích projevuje renesanční humanismus?
3. Zopakujte si, do jakých etap rozdělujeme literaturu renesančního humanismu v Čechách.



Letohrádek královny Anny, zvaný Belvédér, první renesanční stavba u nás. Nachází se na Pražském hradě v Královské zahradě, stavěný od roku 1535.



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Literárněhistorický kontext

Zopakujme si ...

2. etapa renesančního humanismu v Čechách:

Zobecněný humanismus

asi 20. léta 16. století – 70. léta 16. století

Přečtěte si:

V této době přestává být **humanismus** vlastním pouze úzké skupině vzdělců – proniká do určité míry zásluhou jednoty bratrské – do **obecného společenského povědomí**.

Rozvoj kultury postihla omezení vláda Ferdinanda I. Habsburského (1526-1564), podporujícího katolickou církev. V Čechách byla povolena pouze jedna tiskárna v Praze. Těžiště kultury se přesouvá tudíž na Moravu, do politicky svobodnějšího prostředí. Latinský i český humanismus existují vedle sebe bez autorské jazykové vyhraněnosti. V latině se rozvíjí hlavně **básnictví**, v češtině tzv. **vzdělavatelná (nauková) tvorba a duchovní píseň**.

30. léta znamenají počátek **velkého rozvoje naukové tvorby**, psané **v českém jazyce**. Patří sem **Gramatika česká v dvojí stránce** (1533) od autorů Václava Beneše Optáta, Petra Gzela a Václava Philomata. Početné byly **historiografické spisy (kroniky)** od Václava Hájka z Libočan a Martina Kuthena ze Šprinsberka.

(Literatura I, Výklad, Scientia 2003)

- Zopakujte, jak chápete pojem kronika?
- Které kroniky na českém území znáte na základě předchozího studia? Stručně je charakterizujte.



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Martin Kuthen ze Šprinsberka

Kronika o založení země České
(tisk 1539)

Výňatek z textu

Přečtěte si následující výňatek:

- *Pozorujte, z jaké **autorské pozice** je text této kroniky napsán? Z pozice husitské (utrakvistické), nebo z pozice obhajující katolické vyznání?*

Léta Páně 1419, v neděli na den svatého Abdona v hodinu 14. třinácte konšelův na Novém Městě pražském z rathúzu smetáno, protože když šli od svatého Štěpána s procesí, někteří protivníci Němci z rathauzu hodili cihlou na kněze. Původ smetání těch konšelů byl Jan Žižka, neb to se o něm praví, že když byl předtím dvořenínem krále Václava a jeho milostník, uslyšav o smrti mistra Jana Husi a mistra Jeronýma, že jsou původem nevěrných kněží spáleni, velmi se mu toho slitovalo, a tak nemoha se upokojiti, chodil sem i tam smutně po dvoře královském, ruce založiv, jako něco přemýšluje. Jehož to král Václav vida, otázal se, co by mu bylo, že mimo svůj prvnější obyčej jest nevesel? Kterémuž to Žižka odpověděl: „Milostivý králi, jak mám vesel býti? Ano naši věrní vůdce a zákona Páně praví učitelé od nevěrného kněžstva bez viny a nespravedlivě jsou usmrceni.“ K té řeči král, kynuv hlavou, jako by málo toho všímal, vece: „Milý Jene, co tomu máme říci, zdaž to již můžeme opravit? Pakli ty víš k tomu jakou cestou, oprav sobě, myť tobě toho rádi přejeme.“ Tu Žižka na králi ještě se doptávejte, ráčil-li by dáti k tomu své povolení, že on to sobě chce slušně opravit, a král zasmáv se pověděl, že proti němu nic není, jen můž-li, aby sobě opravil, nevěda, co on před sebou má, ani aby co z toho větčího pojiti mohlo. Ale Žižka, nepomeškav, hned tu odpuštění od krále a jeho dvoru vzal, a tak od dávního času příčiny hledaje, tuto první šarvátku s konšely učinil.



evropský
sociální
fond v ČR



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

To král Václav uslyšav, velikým hořem v nemoc upadl, takže jej vnáhle šlak porazil, od kteréhož po 18 dnech umřel. (...).

To o něm také nalézám, že ač byl velmi váhavý, ale spravedlivý, neb sám osobně ke všemu přihlédal, a v každém cechu a obchodu kdož mimo spravedlnost čeho se dopustil, takového hned skutečně trestal, a také ač se koli pokusil, to vše se mu šťastně a vedlé vůle jeho vedlo. (...)

Příčina této bouřky i všech potomních v Čechách válek jiná nebyla než tato, že Němci, kteří se byli v zemi velmi rozmohli, národ český z strany víry i jinak rozličně utískali, majíce císaře a všechny téměř potentáty a knížata křesťanská podle sebe, a to vše z ponuknutí kněžského, kdež pak z toho i sami Čechové mezi sebou rozdělení byli, neb někteří (zvláště z poslušenství papežského) Němcům pomáhali proti těm, kteříž pod obojí způsobou tělo a krev Krista Pána přijímali.

Ale Bůh všemohúcí, jenž vždycky skrze mdlé a sprostné proti silným a zchytralým pravdy své hájiti ráčí, národu českému pomoc dal a nepřátely jich cizí i domácí (ač mocné) mnohými porážkami zkrotil. Takže čemuž se prvé nejvíc protivili, k tomu přivoliti i to schváliti a jim za pravdu dáti musili, jakož o tom doleji oznámeno bude.

- *Popište, jak je v této kronice vykreslen vztah Jana Žižky a Václava IV.?
Najděte konkrétní textové pasáže.*
- *Co motivovalo Žižku k jeho jednání?*
- *Jako vlastnosti měl podle textu král Václav IV.? Popište jeho osobnost.*
- *V čem autor vidí příčinu husitských bouří?*
- *Působí na vás text kroniky spíše jako věcný nebo umělecky výrazný?*



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Václav Hájek z Libočan

Kronika česká

(tisk 1541)



www.wikipedia.cz

Václav Hájek z Libočan (zemřel 1553) je jedna z legendárních postav českého dějepisectví – český kronikář a spisovatel. Z prvotního utrakvistického vyznání přešel později ke katolictví (od roku 1521 katolický kněz). Po určitou dobu působil i jako kapitulní děkan na Karlštejně.

Dílo:

Hájkova **Kronika česká** se stala **čtenářsky velmi úspěšnou**, nicméně z hlediska historiografického zde nalezneme spoustu nepřesností. I tak se toto dílo stalo



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

po velmi dlouhou dobu jediným pramenem české historie. Zejména v době pobělohorské bylo tolerováno jezuitskou cenzurou.

Kronika zahrnuje **české dějiny od praotce Čecha až po korunování Ferdinanda I.**

Je psána z pozice šlechty – Hájek tak chtěl oslavit významné šlechtické rody a jejich původ.

Nakládání **s historickými prameny ovšem bylo velmi volné**, často domýšlel a fabuloval. Např. s pověstmi o Horymírovi a Daliborovi se zde setkáváme vůbec poprvé.

Naopak vyzdvihnout lze Hájkův **vypravěčský talent a poutavost příběhů**, proto zařazujeme toto dílo postupem času spíše **k historické beletrii** (než ke kronice).

Výňatek z textu

Přečtěte si následující výňatek:

(1) Léta sedmistého dvacátého třetího, spravování Přemysla knížete léta druhého, času letního vyšla Libuše z Libínu na jedné vysoké a široké skále při přítomnosti Přemysla a jeho služebníkuov a svých služebnic stojeci, své věštby oznamovala řkúci: „Vidím město, jehožto pověst do nebe dosáhá. Hle, hyn místo patnáct honuov v lese při té maličké vésce, k kteréž Vltava blízko přichodí a tu brusský potok má své skončení: tu sú byli někdy veliké město stavěti počali a Kasurka jemu jméno dali.“ A ohlédši se na služebníky Přemyslovy řekla: „Rychle pospěšte a těch (kteréž, ani nětco dělají, najdete), co by dělali, optajte se. Z toho, což vám bude za odpověď dáno, jméno městu nazváno bude.“

Služebníci poslušní bez meškání a s chvátáním šli a nedaleko od Kasurgy se zastavili. Toť dva maži jdú, sekyry nesúce, a dřív než do té vésky vešli, dřevo



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

poťavše jeho tesati počali. Služebníci k nim přistúpivše jich se, co by dělali, otázali. Kteříž „Práh tešem“ odpověděli. (...)

Služebníci navrátivše se oznámili to všecko Libuši a Přemyslovi. Libuše odpověděla: „Dobře jest tak. Jděte bez meškání a kažte jim tu město založiti a od prahu dajte mu jméno Praha. V nízkých dveřích lidé obyčej mají před prahem skláněti hlavu, též budú činiti poctivú poklonu městu tomu. Neb v tom městě budú postaveny dvě olivě, jichžto vuoně sedmé pronikne nebe a jich slavní skutkové jednak budú všemu oznámeni světu. Tyť budú ctíti všickni českého jazyka lidé; jedna z těch oliv slúti bude Větší sláva a druhá Bojovné potěšení, totiž Vácslav a Vojtěch.“

- Uveďte hlavní **motiv ukázky**. Zopakujte, která **dvě středověká díla obsahovala zpracování obdobného motivu**? Jedno bylo veršované, druhé psané prózou.
- Které motivy vám na této ukázce připadají v rámci literárního žánru kroniky již „vymělkované“?



Josef Mathauser: Kněžna Libuše věští slávu Prahy

(www.wikipedia.cz)



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

(2) Téhož léta (1419) obce obě měst pražských často se spolu pokoutně scházely a někteří i nočním časem, jedni s druhými proti vůli svých konšelů rokující, tak dlouho to snovali, až na tom zůstali, aby to na den svatého Abdona otkali (*zosnovali*), aby z obou rathouzův (*radnic*) své konšely vokny ven vymetali a tu je zmordovali. Toho dne, když bylo mezi třináctú a čtrnáctú hodinú, obec novoměstská, jížto vůdce byli nějaký Zibřid a Jan Žižka, udeřili na rathouz, a kteréž tam konšely zastihli, ty jsou zmordovali (...).

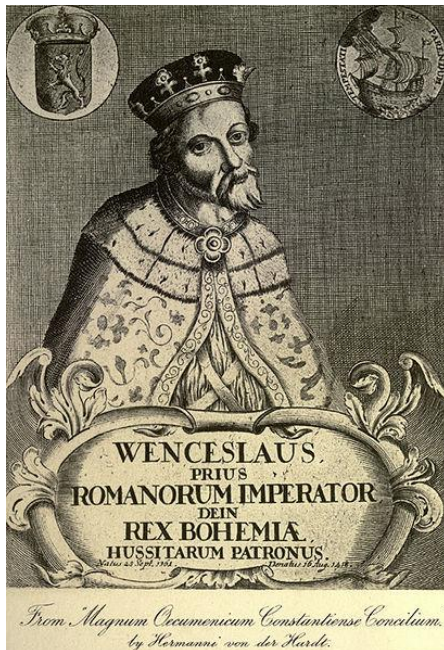
Král toho času byl na Novém hradě za Vyšehradem. I přišly jemu noviny, co se v Praze děje, a on to slyše stál jako omámený, též jiní všickni okolo něho stojící truchliví byli, té příhody litující. Šeňk (*komorník, který se staral o nápoje*) pak královský stoje řekl: „Však jsem já tomu (*že to tak bude*) rozuměl.“ Král ohlédl se naň, za vlasy jej uchytil a na zemi přes své nohy jím udeřil a chytiv se za tesák, by jiní nebránil, byl by jej tu hned zabil, ale pro velikú přistojících prosbu těžce životu jeho odpustil. A z toho rozhněvání tu hned šlak jej porazil (...).

Bratří pak kláštera toho, přijavše to tělo nesměli jeho tak, jakž na krále slušalo, pohřbiti, ale konvršové (*laičtí členové kláštera*), rybáři a pekaři, (...) ti jsou jej do hrobu bez světla i bez pláče vložili. Tento král jistě měl by býti všem jiným králuom k příkladu, aby jeho rozličnými příhodami trescíce se uměli své poddané spravovati.

- Formulujte, jak popisuje *shodné události roku 1419* tentokráte Václav Hájek ve své kronice?
- Jak hodnotí krále *Václava IV.?* Jak je popsán jeho pohřeb?
- Jak popisuje *Jana Žižku?*
- Mění se zde autorská pozice (rozdílná od Martina Kuthena). Které stanovisko obhájuje Václav Hájek, *utrakvistické* nebo *katolické?*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- *Jak na vás text této kroniky působí? **Faktograficky** nebo spíše jako **texty umělecky výraznější**?*



Václav IV. v době konání
Kostnického koncilu 1415

(syn Karla IV.)

www.wikipedia.cz



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Použitá literatura a zdroje:

Literatura I, Výklad, Scientia, Praha 2003

Literatura I, Výbor textů, Interpretace, Literární teorie, Scientia, Praha 2003

www.wikipedia.cz

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Pra%C5%B5sk%C3%BD_hrad,_Letohr%C3%A1dek_kr%C3%A1lovny_Anny_02.jpg

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Vaclav_Hajek_z_Libocan_1861.jpg

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Hajek_Kronyka.jpg

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Josef_Mathauser_-_Kn%C4%9B%C5%B5na_Libu%C5%A1e_v%C4%9B%C5%A1t%C3%AD_sl%C3%A1vu_Prahy.jpg

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Vaclav_IV.1415.jpg